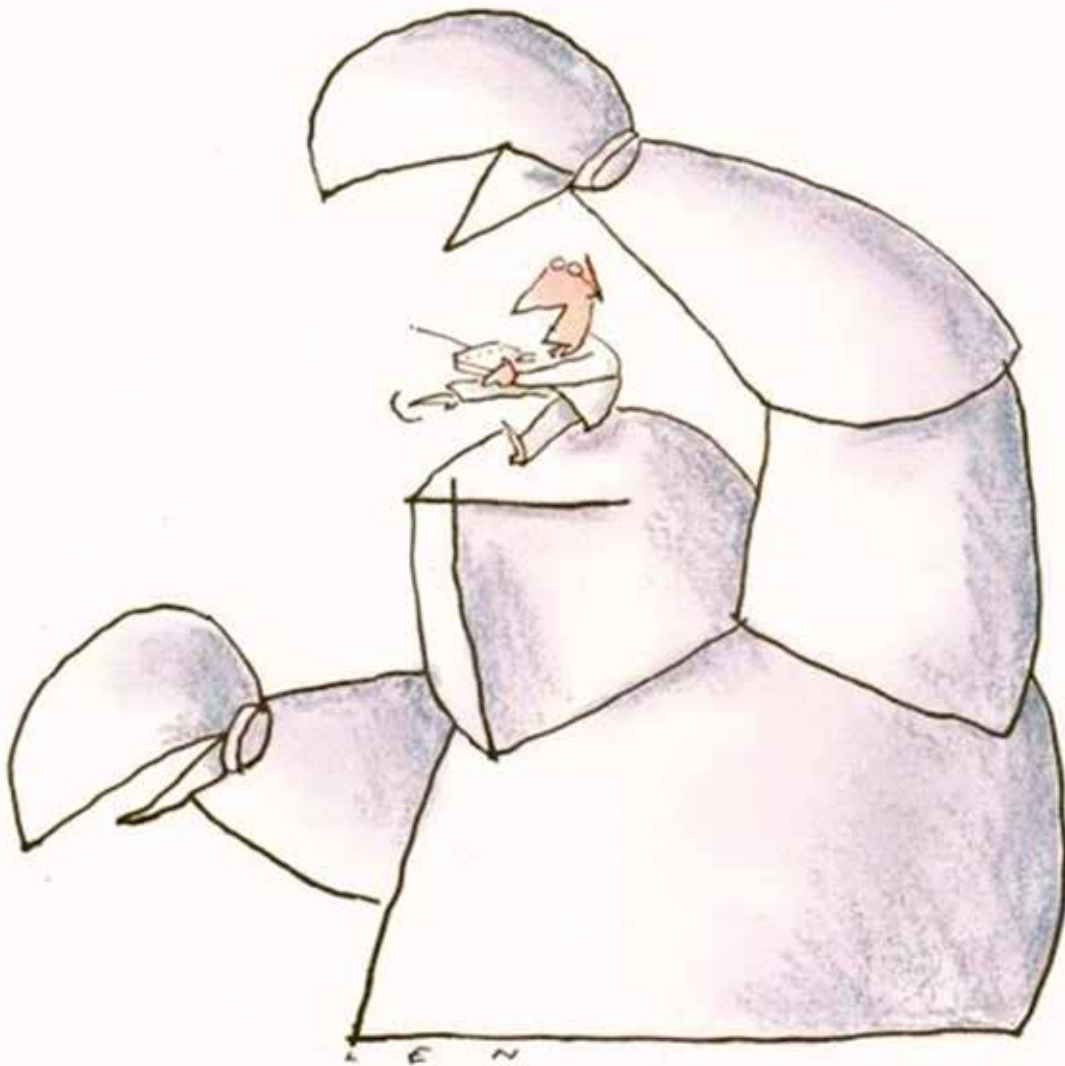

Vredesspiraal

Kwartaalmagazine van de vereniging *Kerk en Vrede*

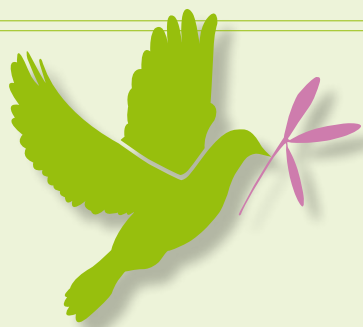

Met onder meer in dit nummer:

- Wapenhandel op
wenken bediend

- De vreemde wegen
van verzet

- Koerdistan na het
referendum

In dit nummer

- 3 Gedicht *Henjo Hekman*
- 4 *Mark Akkerman*
Defensienota bevestiging van bestaande plannen
- 6 *Wendela de Vries*
Column:
Geloof in vrede maken naïef?
- 7 Walk of Peace in Utrecht
- 8 *Yosé Höhne-Sparborth*
De vreemde wegen van verzet
- 10 *Rob van Essen*
Recensie 'Sterk door Liefde' door Martin Luther King, jr
- 11 *Margreet Hogeterp*
Een vuur dat nooit meer dooft
- 12 *Margreet Hogeterp*
Het mysterie van maken
- 14 *Yosé Höhne-Sparborth*
Koerdistan na het referendum
- 16 *Mark Akkerman*
Europese wapenhandel op wenken bediend
- 18 *Margreet Hogeterp*
Het eenheidsideaal als vergezicht
- 20 *Arie de Bruijn*
Lied: 'Wat vraagt de Heer nog meer van ons?'
- 22 *Yosé Höhne-Sparborth*
Column: Verzetsbelijdenis
- 23 Vredesnieuws
- 24 Agenda

Colofon

'Vredesspiraal' is het kwartaalblad van Kerk en Vrede, de landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid.

De naam 'Vredesspiraal' is mede in het kader, van een 'war on terror' met een (nog steeds) voortgaande geweldsspiraal, als tegenhanger gekozen om de weg de andere kant op te wijzen. Het alom heersende geloof in geweld – ook binnen de kerken nog niet overwonnen – moet weerlegd en ontzenuwd worden.

Redactie

Mark Akkerman, Héleen Broekema, Arie de Bruijn, Rob van Essen, Margreet Hogeterp (hoofdred.),

Leen van den Herik, Yosé Höhne-Sparborth.

Kerk en Vrede

Kerk en Vrede is een landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid. Het alom heersende geloof in geweld – ook binnen de kerken nog niet overwonnen – moet weerlegd en ontzenuwd worden.

Abonnement

Als u het werk van Kerk en Vrede onderschrijft en wilt steunen, meld u dan aan als lid of donateur. Leden betalen tenminste € 40,- per jaar, inclusief een abonnement op Vredesspiraal en een aantal keren per jaar een ledenbrief.

Een abonnement zonder lidmaatschap kost € 15,- per jaar.

Losse nummers € 3,- excl. porto

Illustraties: tenzij anders vermeld: ©Kerk en Vrede
IBAN: NL74 INGB 0000 4353 82

Omslag: Len Munnink.

De tekening verscheen ook in *Trouw*.

Adres

Kerk en Vrede Vredesspiraal
Postbus 1528, 3500 BM Utrecht
tel. 030-2316666

info@kerkenvrede.nl of
a.debruijn@kerkenvrede.nl
Redactie:

Hogeterpg@gmail.com
facebook.com/kerkenvrede
twitter.com/kerkenvrede

Druk Narratio, Gorinchem

Tapestry d'espoir

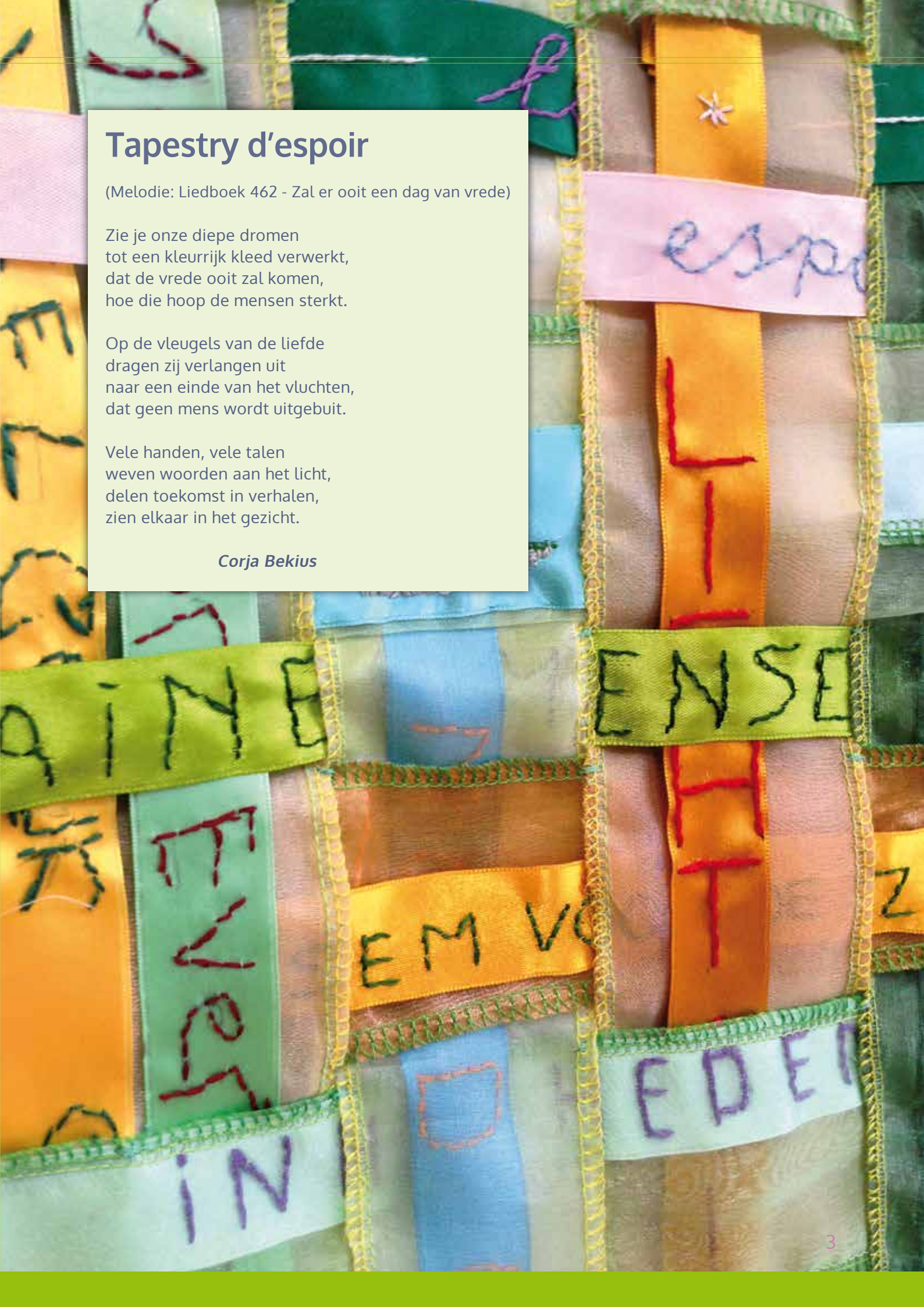
(Melodie: Liedboek 462 - Zal er ooit een dag van vrede)

Zie je onze diepe dromen
tot een kleurrijk kled verwerkt,
dat de vrede ooit zal komen,
hoe die hoop de mensen sterkt.

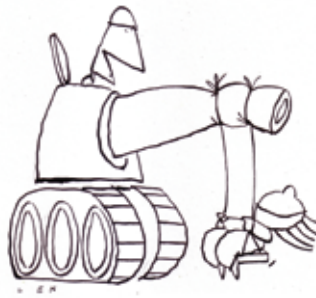
Op de vleugels van de liefde
dragen zij verlangen uit
naar een einde van het vluchten,
dat geen mens wordt uitgebuit.

Vele handen, vele talen
weven woorden aan het licht,
delen toekomst in verhalen,
zien elkaar in het gezicht.

Corja Bekius

Geloof in vrede maken naïef?

Stop Wapenhandel doet onderzoek en voert actie tegen wapenexport en wapenindustrie. Ons werk is mogelijk dankzij giften en donaties. Help ons met een gift op rekening NL.11.TRIO.0390.407.380 tnv Stop Wapenhandel, Amsterdam

Stop Wapenhandel

Wendela de Vries namens Stop de Wapenhandel

Wie vraagtekens plaatst bij militaire actie is verdacht. Vredesactivisten worden uitgemaakt voor vrienden van Assad, Poetin, Khadaffi, Milosevic enzovoorts. Zodra er oorlog gevoerd wordt ben je voor of tegen, het is wij tegen zij, goed tegen kwaad. Er is geen ruimte voor complexiteit en het zoeken naar andere dan militaire oplossingen. Want dat is 'naïef'. En: "We moeten toch iets doen?" Afgezien van de vraag of dat altijd waar is (waar bemoeien we ons mee en maken we de zaak niet juist erger?) is 'iets doen' niet hetzelfde als een leger sturen.

Opmerkelijk genoeg werd er wel veel getwijfeld aan het vergeldingsbombardement op Syrië door Frankrijk, Groot-Brittannië en de VS. Veel mensen vinden een reactie op gebruik van chemische wapens op zijn plaats. Maar was dit nu de manier? "Gaaf het nog wel om Syrië?" vroeg zelfs voormalig opperbevelhebber der strijdkrachten Van Uhm zich af. Volgens de Franse president Marcon heeft het bombardement "de eer van de internationale gemeenschap gered." Dat zou geloofwaardiger overkomen als Frankrijk niet net voor miljarden aan wapens had verkocht aan Saoedi-Arabië, Qatar en Egypte. En als Frankrijk, Groot-Brittannië en de VS geen nieuw type kruisraketten hadden gebruikt. Volgens sommige militaire commentatoren ging deze actie niet om Syrië, maar om indruk te maken op Rusland en China.

Verschuivende machtsverhoudingen

Militaire interventies brengen geen vrede; ze kunnen hooguit machtsverhoudingen verschuiven. En ze dienen vaak hele andere belangen. Het dieptepunt was de inval in Irak in 2003. Ingezet om de wereld te beschermen tegen massavernietigingswapens, waarvan het bestaan (terecht, bleek later) werd betwijfeld. Door tienduizenden mensen in 600 steden wereldwijd is tegen deze militaire interventie gedemonstreerd. Allemaal vrienden van Saddam Hoessein? Velen van hen hadden een decennium eerder geprotesteerd tegen de steun aan Saddam Hoessein door westerse landen, toen Irak oorlog

voerde tegen Iran. De interventie in Irak is een ramp geworden; er zijn inmiddels meer dan 288.000 doden gevallen, Irak is nu een verscheurd land en IS wordt door velen gezien als een direct gevolg van deze interventie.

Vrede is de norm

Nu onze regering zich opmaakt voor een forse verhoging van het defensiebudget en de aankoop van veel nieuwe wapens is het van belang dat we laten horen dat het ook anders kan. De Quaker Council in Brussel publiceerde recent een rapport met tientallen voorbeelden van mogelijkheden om bij te dragen aan vrede, die stuk voor stuk zinvoller zijn dan militaire interventies. Je wordt al hoopvol bij de eerste regels: "Het voortdurend geweld in de wereld dat we via de media voorgeschoteld krijgen geeft het gevoel dat oorlog overal is. Maar in feite is vrede de norm." Zo, die is binnen. Daarna volgen voorbeelden van onder meer diplomatie, onderhandeling, burgerbetrokkenheid en projecten voor gedemobiliseerde militieën. Allemaal niet zo spectaculair als het sturen van een leger. Niet goed voor politici die zich willen profileren. En al helemaal niet voor de aandeelhouders van wapenbedrijven. Maar niet naïef. Geloven in vrede door oorlog, dat is pas naïef.

Het rapport 'Building peace together' is te lezen op de website van de Quaker Council for European Affairs <http://www.qcea.org/> Er is een samenvatting beschikbaar in het Nederlands.

Walk of Peace in Utrecht

Margreet Hogeterp en Yosé Höhne-Sparborth

Het weekend van 22 en 23 september dat valt in de Vredesweek, zal Utrecht in het teken staan van 'Walk of Peace'. De Walk of Peace is een wandeling van en voor vrede. Een wandeling om te ervaren én te laten zien dat we, ondanks verschillen, toch met elkaar op kunnen lopen. De vredeswandeling in Utrecht voert langs doeplekken en ontmoetingen die met vrede te maken hebben.

Voorafgaand aan de Walk of Peace in Utrecht zal de Syrische monnik Jacques Mourad spreken tijdens een klein symposium.

Veel mensen verlangen naar ontmoeting. Verbinding met de ander, die vaak een vreemde blijft. Wat ons bindt is het verlangen naar vrede, verdraagzaamheid. Prettig met elkaar samenleven. Respect voor elkaars gewoonten en ideeën. Daarom lopen we samen de Walk of Peace. De Walk of Peace opent deuren. Bijvoorbeeld naar gebedshuizen, buurthuizen en monumenten, maar ook naar andere mensen en nieuwe ontmoetingen.

In vrede samenleven

Zo wordt er in Utrecht bijvoorbeeld tijdens dit weekend in

de Janskerk een klein symposium gehouden met de titel 'In Vrede Samenleven'. De Syrische monnik Jacques Mourad die we kennen vanuit het bisdom Kirkuk/Sulaymaniyah, zal dan in Utrecht zijn. Hij was gevangene bij Assad, en ook bij ISIS. Door moslimvrienden werd hij uit handen van ISIS bevrijd. Hij woont nu in Rome, maar bezoekt regelmatig het klooster in Sulaymaniyah. Hij vraagt zich verbaasd en bezorgd af waarom Europese landen het nodig vinden om te spreken over vervolging van christenen in het Midden-Oosten. Hij vraagt zich af welke belangen daarmee

gediend worden. Niet die van de volken in het Midden-Oosten die daar alleen toekomst hebben als ze in vrede met elkaar leven, en ook bijna altijd goed wisten samen te leven. De intense westerse inmengingen hebben de laatste eeuw veel kwaad bloed gezet. Desondanks is ginds de boventoon nog steeds om samen de moeilijke situatie het hoofd te bieden. Behalve Mourad zullen ook Rashit Bal en Marcel Poorthuis spreken. Het symposium zal zijn van 13.30 tot 16.30 uur. Aansluitend wordt er vermoedelijk gelopen naar het Domplein, voor een kleine korte opening van de Walk of Peace evenementen.

Zondag 23 september zal er om 13.30 uur bij de Ulumoskee een wandelgroep starten door de binnenstad. In de wijk Lombok zal de zondag beginnen met een Interreligieuze Vredesdienst, zoals dat al ruim twintig jaar gebeurt. En daar zal Jacques Mourad nogmaals spreken.

Ook meedoen?

In 2017 werd er op meer dan 30 plekken een Walk of Peace georganiseerd. Organisaties, en gemeenschappen in Utrecht die ook met een vredesinitiatief willen aansluiten zijn voorlopig nog van harte welkom. Aanmelden en info: Initiatiefgroep Walk of Peace Arie-Nico Verheul, info@uplr.nl

Voor initiatieven op andere plaatsen in Nederland kun je contact opnemen met PAX die de Walk of Peace ondersteunt met materialen, ideeën en landelijke support.

Website: www.vredesweek.nl.

Email: vredesweek@paxvoorvrede.nl.

Het kleed van de hoop

Margreet Hogeterp

Ter gelegenheid van de honderdvijftigste wake voor detentiecentrum Zeist op 8 april j.l., is er een wandkleed met de titel 'Tapestry d'espoir' (kleed van de hoop) aangeboden. Het kleed is bestemd voor de stilteruimte van het detentiecentrum en gemaakt door kunstenaar Isabel Ferrand. Zowel vrouwen binnen als buiten het detentiecentrum hebben aan dit kleed meegewerkt. Isabel Ferrand: "Iets maken met je handen; dat is een mysterie dat veel groter is dan alle talen. Daar gebeurt iets met de eigenwaarde."

Behalve haar werk is ook het verleden van Isabel Ferrand kleurrijk te noemen. Ze wordt geboren in Portugal maar groeit op in Afrika als dochter van een kolonel uit het Portugese leger. Ze maakt de Afrikaanse oorlog van dichtbij mee en vertrekt op 17-jarige leeftijd als pacifist met een uitwisselingsprogramma voor studenten naar Nederland. Als ze zich na een periode in Schotland definitief in Nederland vestigt, werkt ze eerst als verpleegkundige voordat ze in 1999 afstudeert aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht. "In mijn werk ben ik zeer geïnteresseerd in hoe de verhalen van objecten en de geschiedenis van plekken in relatie staan tot jezelf en anderen", vertelt Isabel. Die interesse ontstond na een erfenis van 50.000 papieren soldaatjes die haar vader als kolonel geschilderd en getekend had. "Tijdens zijn leven had ik een afkeer van die soldaatjes", zegt Isabel, "maar na zijn dood kon ik het zien als zijn levensoeuvre. Niet meer de soldaatjes, maar de liefde voor het maken. Sindsdien zijn deze soldaatjes al jarenlang mijn werkmateriaal."

Veertigduizend soldaatjes

Isabel laat een foto zien van één van haar kunstwerken: een wit doek waarop een gigantische

'olievlek' van kleine soldaatjes is te zien. Ze legt uit: "Dit is een werk, geïnspireerd door tv-nieuws: '40.000 soldaten zijn vertrokken naar Irak'. Ik dacht: Veertigduizend! Waanzin! Tien kan ik me nog voorstellen. Veertig wordt al moeilijk. Maar veertigduizend? Wat is dat?" Ze wijst naar de foto van het kunstwerk: "Dit is veertig duizend. Het zijn allemaal soldaatjes met verschillende kleuren uit verschil-

lende tijden; rood tegen blauw. Welke kant kies ik? Natuurlijk de kant van mijn geboortegrond. Maar dat wil niet zeggen dat dat de goede kant is. Wat is de goede kant? Die vraag intrigeert mij. Wie ben ik om een oordeel te hebben? In de loop van de jaren kreeg ik veel meer begrip voor de mens achter de soldaatjes. Zij hebben ook een moeder. Misschien hebben die moeders de knopen aan hun uniform vastgezet, hebben ze sokken gebreid. Tijdens mijn werk riep de oorlog waar ik eerst zo'n afkeer voor voelde, steeds meer vragen op. Het menselijke aspect werd daarbij steeds krachtiger. Wat doe ik als ik niet weet of de blauwe of de rode kant de goede is? Wat doe ik als mens wanneer ik weet dat vluchtelingen uit Afrika de oversteek wagen

Een kleed van hoop ter voor het stiltecentrum in detentiecentrum Zeist

naar Europa, vanuit angst voor oorlog en honger. Ik ben er niet de persoon naar om in Griekenland opvang voor vluchtelingen te regelen. Toch groeide steeds meer de wens om direct in contact te komen met deze vluchtelingen.

De kern van Christus' boodschap

Uiteindelijk ging Isabel in gesprek met Harma Zuidersma, pastoraal werker in het detentiecentrum. Isabel: "Zij heeft me stevig bevraagd: 'Wat wil je dan? Is dat je geweten? Is het je ego dat gestreeld wil worden?'" Nee. Het is de kern van Christus' boodschap in mij. Om er voor anderen te zijn. Ik ben niet iemand die snel dergelijke bewoordingen gebruikt, maar omdat Harma mij daar zo op bevroeg, werd ik meer van bewust dat dat is wat me ten diepste drijft. Ik wist wat ik wilde: als beeldend kunstenaar weet ik alles van de magie van het maken. Ik kom met een naaimachine en een tas met lapjes en weet dat het gaat werken. En zo is het gegaan."

Gek van blijdschap

"Toen ik begon met uitpakken, kwamen vrouwen onmiddellijk nieuwsgierig kijken. En communicerend met handen en voeten en een beetje engels heeft een van de vrouwen die eerste keer al een tasje genaaid. Anderen zagen dat en wilden dat ook.

En zo begon ik, eerst met twee uur en nu kom ik meestal om elf uur en ga ik met moeite om vijf uur weg. Iedere keer weer kom ik thuis, uitgeput, maar vervuld van vreugde die de vrouwen tonen wanneer ze iets nieuws geleerd hebben, zoals leren naaien. De meesten hebben nog nooit een naaimachine aangeraakt en dan ineens, na een paar uurtjes, hebben ze zelf een tas gemaakt. Dat vinden ze geweldig.

Iets aanraken, iets maken met je handen; een lap omzetten in een tas of iets anders, dat is een mysterie dat veel groter is dan alle talen. Daar gebeurt iets in jezelf, in de eigenwaarde. Het geeft een oervreugde. En dat is misschien wat ons anders, humaner, maakt dan dieren. Iedere keer weer zie ik die vreugde in de ogen van de vrouwen wanneer hun handen iets hebben omgezet dat meer is dan die lap. Dat te zien gebeuren maakt mij gek van blijdschap."

Héleen Broekema, Marijke Egelie en Maria van Kuijen borduurden mee aan het 'Tapestry d'espoir' van Isabel Ferrand.

Intieme vraag

Isabel vertelt over ontroerende momenten. Over die keer dat een vrouw na drie uur samen in stilte te hebben gewerkt naar haar toekwam en zei: 'Mag ik je als vrouw een intieme vraag stellen?' Of die keer toen een nieuwe vrouw arriveerde, net van Schiphol met de papieren nog in de hand en met dikke ogen van drie dagen huilen. Een Marokkaanse mama

en maken dat ik weet: dit is wat ik wil doen en waarom ik het wil doen."

Woorden van hoop en welkom

Het idee voor het kleed 'Tapestry d'espoir' is geïnspireerd op een vorig werk dat Isabel gemaakt heeft voor een expositie in Liverpool, in een tijd dat er weer een golf vluchtelingen uit Afrika

kwam. "Ik probeerde me de gedachten, angsten en situatie voor te stellen van die mensen die de moed hebben of de wanhoop ervaren om de oversteek te kunnen maken, wetend hoeveel gevaar er is", vertelt Isabel. "Ik bedacht me hoe ze afscheid genomen hebben van hun familieleden die achterblijven. Misschien was er een imam of pastoor die hen zegende voor de reis en hen woorden van bescherming meegaf. En met welke woorden worden zij hier dan ontvangen? Welke woorden van welkom hebben wij om te geven? Deze welkomstwoorden waren mijn uitgangspunt. Ik maakte een kleed waarbij ik stroken organza gebruikte in de kleuren van de aarde en de zee. Daarin verwerkte ik stroken papier met de woorden van hoop, welkom en bescherming."

'You matter'

Wanneer museum IJsselstein een paar jaar later vraagt of Isabel iets met weven heeft, stelt ze voor om het kleed dat ze in Liverpool gemaakt heeft opnieuw te maken, met dit verschil dat ze de woorden van hoop en welkom wil laten borduren door vrouwen van IJsselstein, op linten, in de talen van meer dan zeventig nationaliteiten die IJsselstein kent. Museum IJsselstein gaat akkoord. Het werk behoort inmiddels tot de collectie van het museum. Ondertussen ontstaat het idee om het kleed ook voor de stilte-ruimte van het detentiecentrum te maken. Door de Werkgroep Kerkelijke Ondersteuning Vluchtelingenwerk wordt binnen kerkelijke gemeenschappen in de omgeving van Zeist een oproep gedaan met de vraag wie wil mee borduren aan het kleed. Binnen en buiten het detentiecentrum gaan vrouwen (en een enkele man) hiermee aan de slag. Isabel: "Ik geloof in de kracht van

Hart onder de riem

Héleen Broekema, Marijke Egelie en Maria van Kuijen hebben mee geborduurd aan het kleed van Isabel Ferrand voor de stilte-ruimte van het detentiecentrum Zeist. Héleen is al lang betrokken bij de wakes voor detentiecentrum en hoorde daar de oproep om mee te helpen met het borduren. Zij verspreidde deze oproep in de Oecumenische Werkhofgemeenschap in Werkhoven. Marijke Egelie deed hetzelfde voor de basisgemeente Oecumenische Hagediensten in Doorn en stelde voor om bordurochtenden voor vrouwen van beide geloofsgemeenschappen te organiseren. Zo geschiedde. Maria was één van de vrouwen die gehoor gaf aan de oproep. Omdat zij ook betrokken was bij de voorbereiding van de kerstnacht-dienst van de Werkhofgemeenschap, ontstond bij Maria het idee om tijdens de kerstnacht-dienst rode papieren hartjes uit te delen waarop mensen een woord of zin konden schrijven die ze graag geborduurd wilden zien. De hartjes werden in een boog van dennengroen opgehangen in de kerk. Zo werden nog meer mensen bij het kleed betrokken.

Maria: "Ik wilde de vrouwen in het detentiecentrum letterlijk een hart onder de riem steken. De woorden van de hartjes zijn verdeeld onder de borduursters. Tijdens een stilte-ruimte in bezinningscentrum Samaya heb ik met vier vrouwen zitten borduren. Later kregen we van de jonge vrouwen die de lunch en het ontbijt verzorgden terug dat het hen ontroerd had om ons zo aan het werk te zien. Ook op die manier werkt het kleed dus door."

Héleen: "Ik ben hobbyweefster en heb zelf vaak ontwerpen gemaakt. Maar het is iets anders om te borduren voor een kleed met het oog op al die vluchtelingen die dat zullen zien. Dat geeft een hele andere dimensie aan het werk".

Marijke: "Het borduren en bedenken van vrede-teksten vond ik een uitdaging. Ik heb aan mijn Turkse hulp gevraagd om 'Vrede' in het turks te schrijven, en dat staat nu ook op een lint. Als hoofdttekst heb ik gekozen: 'Met vrede gegroet en gezegend met licht'. Daar eindigen we bij de Hagediensten heel vaak onze vieringen mee. Voor mij is dat een centrale tekst. Zo moeten we immers iedere keer weer de wereld in."

het woord. Als je helemaal alleen in een detentiecentrum zit en je ziet dan een woord in je eigen taal, geeft dat een heel sterk signaal van hoop: vóór mij zijn er anderen geweest!

Verder is het opvallend dat de meeste wensen die de vrouwen schrijven hun persoonlijke situatie overstijgen. Dat we mogen leven zonder angst. Dat er vrede zal komen voor iedereen. Dat vind ik ongelooflijk en raakt me diep. En dan de intensiteit van de

aandacht die de vrouwen binnen en buiten het detentiecentrum al bordurend, pratend of in stilte, in het kleed hebben gestopt. Dat voel je als je er naar kijkt. Op een van de linten waren de woorden 'You matter' geborduurd. Dat vind ik heel kernachtig verwoord; daar gaat het mij en de mensen die naar de wakes komen om. Om te laten zien dat de mensen in het detentiecentrum bestaan en dat wij weten dat ze bestaan."

'Wat vraagt de Heer nog meer van ons?'

Arie de Bruijn

Met dit dertigste vredeslied stopt na negen jaar deze liedrubriek. De reden is dat mijn werkzaamheden bij Kerk en Vrede per 1 juni 2018 zijn gestopt.

In deze bijdrage over lied 992 *Wat vraagt de Heer nog meer van ons* komen de lijnen van vredeswerk en kerkmuziek wel op een heel verrassende wijze bij elkaar. En wel in de Maranathakerk in Den Haag.

Toen ik in 1981 in de Maranathakerk, 2e Sweelinckstraat 156, te Den Haag mijn kerkmuziekexamen met goed gevolg afsloot, waren Wim van der Zee en Arie Eikelenboom daar werkzaam, als respectievelijk predikant (1968) en cantor-organist (1975). Uit hun samenwerking onstond toen lied 992: *Wat vraagt de Heer nog meer van ons*.

Maranathakerk: kerk met een verhaal

De Maranathakerk in Den Haag werd in 1949 gebouwd op een terrein dat braak lag door afbraakwerkzaamheden voor de Atlantikwall, een verdedigingswerk van de Duitsers tegen mogelijke geallieerde aanvallen in de Tweede Wereldoorlog. In de ideeën direct na de oorlog moest de kerk een centrale plaats krijgen in de (weder)opbouw van de wijk. Net als soortgelijke kerken die als uitdrukkingen beschouwd worden van de naoorlogse verzoeningsgedachte, werd de Maranathakerk in 2017 voorgedragen bij de UNESCO voor de werelderfgoedlijst. Het kerkgebouw doet dienst als gedenkplek en is opgenomen in de herinneringsroute Atlantikwall Den Haag. Op 4 mei is de Maranathakerk het vertrekpunt van buurtgenoten en kerkleden naar het Vredespaleis. Zodoende is de kerk een symbool van geloof in de toekomst, in Den Haag als een stad van recht en vrede.

Maar dus ook de kerk van Ds. Wim van der Zee, die lied 992 vertaalde en van Arie Eikelboom die de melodie er bij schreef.

Conciliair proces

Ds. Wim van der Zee (1930-1995) is bij mij en bij velen bekend door boeken als: *Uit de bergrede* (1975), *Tien klinkende woorden* (1977), *De dood is*

What Does Our God Require of Us? 37

Unison

1 What does our God re-quire of us but to do
2 What does the Earth re-quire of us but to share
3 What do the peo-ple seek with us but to gain
4 Come let us sing the song of God as we seek

just-ly, love mer-cy, and hum-bly walk with God.
one-ness, give nur-ture, and rev-erence all of life.
jus-tice, share car-ing, and be at one with Earth.
jus-tice, find still-ness, and trea-sure Earth with God.

van gisterenn (1979) *Gebed met open ogen* (1982) en *Op de dag van het licht* (1986).

Maar hij schreef ook liederen. In het Liedboek *Zingen en bidden in huis en kerk* zijn lied 154b, 311, 356, 387, 407a van zijn hand, evenals de vertaling van lied 992 *What does our God require of us*. Lied 992 is ingedeeld bij de categorie 'SAMENLEVEN-Gerechtigheid'.

Het was de tijd van de assemblee van de Wereldraad van Kerken in Vancouver, 1983, die opriep tot een 'conciliair proces voor gerechtigheid, vrede en heelheid van de schepping'.

In 'gerechtigheid, vrede en heelheid van de schepping' werd samengevat waarvoor christenen in de wereld dienen op te komen. Dat zou moeten leiden tot een concilie van alle kerken; vandaar 'conciliair proces'. De oproep werd vooral in Europa, en ook in Nederland, opgepakt.

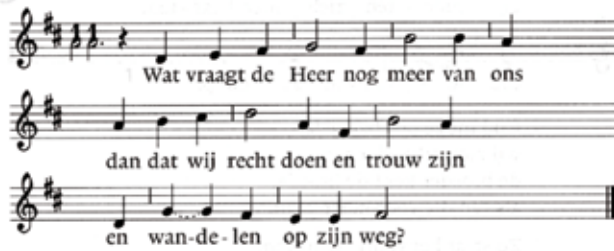
Recht, trouw en ootmoed

Lied 992 stelt ons voor de volgende vragen:

1. Wat vraagt de Heer nog meer van ons ...?
2. Wat vraagt de aarde meer van ons ...?
3. Wat vragen mensen meer van ons ...?

De tekst is van de Australiër William Livingstone (Bill) Wallace, bewerkt door Wim van der Zee, vermeldt het lied. Maar uiteraard zou de naam van de profeet Micha voorop moeten staan, want die was de voornaamste toeleveraar van deze woorden: 'Er is jou, mens, gezegd wat goed is, je weet wat de Heer van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God' (Micha 6,8).

992 Wat vraagt de Heer nog meer van ons

tekst William Livingstone Wallace - 'What does our God require of us'
vertaling Wim van der Zee
melodie Arie Eikelboom

De profeet geeft dit antwoord, na uitvoerig opgesomd te hebben waar God allemaal *niet* op zit te wachten. Geen offers en geen stieren, geen duizenden rammen, zelfs niet je oudste kind, maar alleen: recht en trouw en 'ootmoed' (in de oude vertaling).

Van der Zee was als secretaris van de Nederlandse Raad van Kerken de promotor van het Conciliair Proces. In dat kader heeft hij ook deze tekst ontmoet tijdens de Assemblee in Canberra (1991) en voor Nederlandse monden zingbaar gemaakt. Couplet 2 neemt de vorm van het Michacitaat over. Nu is het de aarde die ons voor de vraag stelt, waaraan ons leven wil beantwoorden, met een verwijzing naar Genesis 1,27-28. Daar zal de mens, als Gods representant, de aarde behoeden en haar behoud dienen.

Couplet 3 laat de mensen vragen: zij talen naar 'communio', naar gerechtigheid. Want dat is het, wanneer mensen het leven in alle facetten met elkaar delen.

Dat wij inderdaad het roepen van de aarde en het vragen van mensen met liefde beantwoorden, is met de wind van de Geest in de rug. Zo klein als dit lied is, zo groot is het gebrek aan vrijblijvendheid, waartoe het meezingen ons dringt.

Hymnologie

Arie Eikelboom schreef de melodieën voor lied 356, 387 en 992 van het liedboek 2013. Overigens, allemaal bij teksten van Wim van der Zee.

Van Arie Eikelboom (1948) kreeg ik bij mijn kerkmuziekopleiding het vak hymnologie (geschiedenis, theorie en uitvoeringspraktijk van christelijke hymnes). Arie Eikelboom heeft inmiddels 14 delen Hymnologie op zijn naam staan, waarin hij de geschiedenis van het kerklied uit het verleden en heden uitvoerig behandelt.

Ronde cirkel

William Livingstone (Bill) Wallace, schreef zelf bovenstaande melodie bij zijn tekst.

Deze melodie heeft duidelijk als voorbeeld gediend voor Arie Eikelboom, de beginregel is zelfs een regelrecht citaat.

Een melodie bij lied 992 is van de hand van Arie Eikelboom.

De melodie in D majeur bestaat melodisch gezien uit drie frasen. Uitgaande van deze driedeling vormen de eerste en tweede melodische zinnen een duidelijke muzikale eenheid; zowel melodisch als ritmisch vertonen ze veel verwantschap. Het kwart interval vormt de basis van dit lied; in de eerste regel klinkt dit interval tweemaal: d'-g' (in de melodische lijn) en fis'-b' (als sprong). In de tweede regel (en derde) komt dit interval ook twee maal voor: a'-d' (als melodische lijn), en fis'-b' (als sprong). De laatste regel opent met een kwart sprong d'-g'. Opvallend is het slot, waarin Arie Eikelboom niet op de tonica (d') laat eindigen, maar op de tert (fis'). De vragen van de eerste drie strofen worden hier op die manier mooi verklankt.

Wat mij betreft is hiermee de cirkel rond. Blijf vooral zingen van de vrede!

Verzetsbelijdenis

Yosé Höhne-Sparborth

Het Jaar van Verzet is een initiatief van het Platform WO2, een netwerkorganisatie van het Nationaal Comité 4 en 5 mei, het NIOD, de Oorlogsgravenstichting, Liberation Route Europe en de Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45. Doel is om de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog in Nederland levend te houden en aan te zetten tot nadenken over de betekenis daarvan voor de wereld van nu. **Wat zou ik doen wanneer er een beroep op mij wordt gedaan? Hoe ver strekt mijn verantwoordelijkheid? Welke middelen zijn gerechtvaardigd? Welke gevolgen - voor mijzelf en voor anderen - vind ik aanvaardbaar?**

Ik belijd:

- Onze verzetshelden 1940-1945 verzetten zich binnen ons bezette land tegen die oorlog, tegen die bezetting. Zij verzetten zich tegen bezitsaanspraken van de vijand die onterecht waren.
- De Indonesië-weigeraars verzetten zich tegen de oorlog in Indonesië, 'omdat ze niet in Indonesië wensten te doen wat de nazi's hier hadden gedaan.'
- Ik verzet me tegen oorlog omdat bijna elke oorlog gevoerd wordt onder valse vlag.
- Ik verzet me tegen oorlog omdat de toegebrachte schade in het oorlogsgebied generaties lang meegaat.
- Ik verzet me tegen oorlog omdat de oorlogsvoorbereiding juist in de rijke landen volop begint als er nog helemaal geen vuiltje aan de lucht is.
- Ik verzet me tegen oorlog omdat ons denken wordt gemasseerd in de richting van acceptatie van militaire interventies.
- Ik verzet me tegen oorlog omdat ik weet dat niet de soldaten de eerste boosdoeners zijn. De beslissing tot oorlog wordt genomen door politici, wanneer de lobbyende multinationals helder maken dat er economische belangen zijn veilig te stellen.
- Ik verzet me tegen oorlog omdat het verhaal altijd is dat 'wij' de goeden zijn en 'zij' de slechten.
- Ik verzet me tegen oorlog omdat aan mij als consument de waarheid onthouden wordt over die onzichtbare bovenwereld, waar een handjevol superrijken de economie wereldwijd manipuleert om hun eigen tera-rijkdom te laten groeien.
- Ik verzet me tegen oorlog omdat aan mij als consument de waarheid onthouden wordt over die onzichtbare onderwereld, waar grote massa's tot slaaf gemaakte mensen gedwongen en hongerend werken voor mijn consumentenplezier.
- Ik verzet me tegen oorlog omdat mij als consument in deze zichtbare marktwereld de waarheid over de dagelijkse praktijken rond mijn consumptiegoederen wordt onthouden en ik daardoor medeschuldig word gemaakt. Vervolgens wordt mij die schuld aangeprezen als geluk.
- Ik verzet me tegen oorlog omdat die hele voortdurende oorlogsvoorbereiding mij laat ademen in een lucht die verstikkend is vanwege de verzadiging van leugens.
- Ik verzet me tegen oorlog omdat de ontwrichting van landen, van groepen, van mensen, en van hele ecosystemen, generatieslang meegaat.

Oorlog gaat in je lijf zitten, in het lijf van je kinderen en kleinkinderen. Ook hun kleinkinderen zullen de scherven nog uit hun ziel moeten trekken. Dáárom, om alternatieven te leren voor 'er op los schieten', zoek ik bondgenoten.

In mijn verzet zoek ik naar groepen en mensen die mij helpen te doorzien waartoe ik verleid word, en hoe ik die verleiding kan weerstaan.

Kinderschrijfactie: wat ging er mis?

Vorig jaar oktober 2017 nam Kerk en Vrede het initiatief tot een kinderschrijfactie. Aanleiding daarvoor was de dreigende taal die de presidenten Kim Jong-un en Donald Trump wederzijds uitten en die ook kinderen beangstigt. Wij wilden stem geven aan die angstgevoelens en handelingsperspectief bieden. De respons was welgeteld één envelop met 38 brieven. Wat ging er mis?

Via portalengroep.nl werd op 31 oktober 2017 de uitnodiging, met de nodige informatie, verspreid onder de 25.000 aangesloten leerkrachten in het basisonderwijs.

Via een link naar de website van Kerk en Vrede kon men het benodigde aantal brieven in het engels en Koreaans zelf downloaden. In de brief aan de presidenten stond het volgende verzoek:

'Wilt u alstublieft vreedzaam omgaan met de aarde, en de mensen, dieren en planten die daarop leven? Net als uw kinderen en uw volk wil ook ik in vrede leven op een aarde die toekomst heeft.'

De feiten

Een negental enthousiaste leden van Kerk en Vrede doneerde samen € 175,- als bijdrage in de kosten voor de 'huur adressenbestand' en opmaak die in totaal € 1661,33 bedroegen. Hoewel de mailing 12.025 keer geopend werd en 1233 kliks had, leverde de actie fysiek uiteindelijk slechts één envelop op met 38 brieven.

Signaal begrijpen

Wij willen als staf van Kerk en Vrede geen slechte verliezer zijn, maar wel graag het signaal begrijpen. Daarom zijn we ook erg benieuwd naar uw mening in deze.

Is zo'n actie te politiek, te veel over de rug van kinderen? In de 'kindermiljoenennota 2017' wilden 9000 kinderen maar liefst 27 miljard in plaats van de huidige 7,9 uitgeven aan defensie... Dat dan weer wel. Worden leerkrachten overvraagd en kon dit er niet meer bij? Werden zij te zeer in beslag genomen door stakingen? Is er een verdringingseffect van goede doelen? Is men murw door de werkdruk? Waar is het engagement gebleven? Is er geen ruimte meer voor een ad hoc actie? Past het niet meer in 'de geest van de tijd'? Of is het gewoon domme pech?

Wij zouden het waarderen als u uw licht over deze zaak wilt laten schijnen.

Dat kan via telefoonnummer (030) 231 66 66 of per e-mail: secretariaat@kerkenvrede.nl

Arie de Bruijn, Yosé Höhne-Sparborth, Jan Anne Bos, Henk Blom, en Piet Vliegthart

Hier krijg je ons niet meer voor

Kerk en Vrede schreef een verklaring tegen de oorlogsretoriek van de wereldleiders waarin het een beroep doet op de Nederlandse samenleving om niet mee te gaan in deze retoriek, maar te zeggen "Hier krijg je ons niet voor".

De verklaring eindigt met de woorden:

Kerk en Vrede doet een beroep op de Nederlandse samenleving.

Inderdaad: Nederland is gewoon een oorlogvoerende partij die met bovengenoemde immorele praktijk meedoet. We staan bij een grens. We moeten een signaal afgeven: "Hier krijg je ons niet meer voor".

Lees de hele verklaring op www.kerkenvrede.nl bij het nieuwsbericht van 12 april onder de button 'nieuws'.

Agenda

**1 juli, 5 augustus, 2 september,
7 oktober 2018**

Wake Detentiecentrum Zeist

Tijd en plaats: Elke eerste zondag van de maand, 16:15 uur: Bloemenoptocht, 16:30 uur: Wake, Richelleweg 13, Soesterberg. Kom en neem een witte roos mee.
Info: (030) 696 22 83 / (035) 601 38 82, www.wakezeist.nl.

8 april, 13 mei, 10 juni, 8 juli
Schipholwakes

Tijd: Iedere tweede zondag van de maand van 14:00-15:30 uur.
Plaats: Duizendbladweg 100, 1171 VA Badhoevedorp.
Meer info: www.schipholwakes.nl.

Tot en met 31 oktober 2018
**Tentoonstelling Verhalen over
Vrede zonder (kern)wapens**

Over de grote vredesdemonstraties in de tweede helft van de vorige eeuw. Een aantal demonstranten komen zelf aan het woord. Open: di-vr 10-17 uur; za 12-17 uur. Plaats: Museum voor Vrede en Geweldloosheid, Turfmarkt 30, Gouda. Entree: € 4,-, museumkaart gratis. Meer info: (015) 785 01 37, info@vredesmuseum.nl, www.vredesmuseum.nl.

21-24 juni 2018
**Church and Peace - Conferentie
en jaarlijkse algemene
vergadering**

Plaats: High Leigh Conference Centre Hoddesdon, Hertfordshire, United Kingdom
Voor meer informatie: <http://www.church-and-peace.org/en/events>.

Tot en met 1 juli 2018
Tentoonstelling The Art of War

Een reeks werken van voor- aanstaande kunstenaars die diverse oorlogssituaties hebben aangeklaagd, elk in hun tijd. De nadruk ligt op authentieke en rauwe etsen van Otto Dix, Georges Grosz en Francisco Goya. Daarnaast zal er ook werk te zien zijn van Pablo Picasso, Max Beckmann, Frans Masereel, Paul Van Ostaijen en anderen. Plaats: Kazerne Dossin Goswin de Stassartstraat 153, Mechelen (Be) Info: info@kazernedossin.eu, www.kazernedossin.eu.

23 augustus 2018
**Viering zeventig-jarig jubileum
Wereldraad van Kerken**

Het eerste deel bestaat uit een pelgrimage van gerechtigheid en vrede door de stad (de precieze tijden moeten nog worden doorgegeven).

Tijd: 11:00-18:00 uur. Plaats: in Amsterdam. Vanaf 16.00 uur is er een viering in de Nieuwe Kerk in Amsterdam met o.a. dr. Agnes Abuom, voorzitter van de Wereldraad van Kerken.

22 september 2018
**Symposium In vrede
samenleven**

Sprekers: Jacques Mourad, Syrisch-katholieke monnik uit Sulaymaniyah, Rachid Bal, voorzitter van het Contactorgaan Moslims en Overheid en Marcel Poorthuis, Nederlands hoogleeraar, theoloog en publicist. Met muzikale intermezzi van het vocaal Theologen Ensemble, o.l.v. Hanna Rijken.
Tijd: 13:00- 16:30 uur.
Plaats: Janskerk in Utrecht.

15-23 september 2018
Vredesweek

Thema van de Vredesweek 2018: Generaties voor Vrede!
Door de generaties heen, in wat voor situatie dan ook, staan steeds weer mensen op voor vrede. Het thema van de Vredesweek is dit jaar dan ook Generaties voor Vrede. Oud en jong kunnen veel aan elkaar hebben op weg naar een vreedzame wereld voor iedereen. Binnen het thema focussen we ons op:

- Vredeseducatie: hoe geef je vrede door aan een volgende generatie?
- Impact van oorlog: hoe verwerken verschillende generaties oorlogservaringen?
- Eigenheid en solidariteit tussen generaties: sociaal-maatschappelijke actualiteit in Nederland. Zie verder: <https://www.pax-voorvrede.nl/wat-wij-doen/campagnes/vredesweek>.